সমষ্টিবাদী অৰ্থবিজ্ঞান

অধ্যায় - 3

মুদ্ৰা আৰু বেংক ব্যৱস্থা

ⓑ) **মুদ্ৰাৰ প্ৰকাৰ :-**

1) **ধাতৱ মুদ্ৰা :-** কোনো ধাতুৰে তৈয়াৰী মুদ্ৰাক ধাতৱ মুদ্ৰা বুলি কোৱা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, সোণ, ৰূপ, কপাৰ আদি ধাতুৰে তৈয়াৰী মুদ্ৰা।

ধাতৱ মুদ্ৰাক প্ৰধানকৈ দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি —

a) **আদৰ্শ বা মান মুদ্ৰা :-** যিবোৰ মুদ্ৰাৰ অন্তৰ্নিহিত মূল্য বা ইয়াত থকা ধাতুৰ মূল্য মুদ্ৰাটোৰ লিখিত বা বাহ্যিক মূল্যৰ সমান হয় তাকে আদৰ্শ বা মান মুদ্ৰা বোলে। উদাহৰণস্বৰূপে, সোণ আৰু ৰূপৰ মুদ্ৰাবোৰ মান মুদ্ৰা।

b) **প্ৰতীক মুদ্ৰা :-** যিবোৰ মুদ্ৰাৰ লিখিত বা বাহ্যিক মূল্য ইয়াৰ অন্তৰ্নিহিত বা ধাতৱ মূল্যতকৈ বেছি তাক প্ৰতীক মুদ্ৰা বোলে। উদাহৰণস্বৰূপে, ভাৰতত প্ৰচলন হোৱা খুচুৰা মুদ্ৰাবোৰ প্ৰতীক মুদ্ৰা। (ভাৰতত প্ৰচলন হোৱা কাগজী মুদ্ৰাও প্ৰতীক মুদ্ৰাৰ ভিতৰত পৰে।)

২) <u>বিহিত মুদ্ৰা</u> :- যি মুদ্ৰা চৰকাৰৰ আইনৰ দ্বাৰা গ্ৰহনীয় আৰু যাক মানুহে গ্ৰহন নকৰিলে আইনমতে দণ্ডনীয় হ'ব লাগে তাকে বিহিত মুদ্ৰা বোলে। ভাৰতত প্ৰচলিত ধাতুৰ মুদ্ৰা আৰু কাগজী নোট বিহিত মুদ্ৰা।

২) <u>অবিহিত মুদ্ৰা</u> :- যিবোৰ মুদ্ৰা লেন-দেনৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ হয় কিন্তু সেইবোৰৰ প্ৰচলনৰ অৰ্থে চৰকাৰৰ কোনো আইনৰ ব্যৱস্থা নাই বা এনে মুদ্ৰা কোনোবাই গ্ৰহণ নকৰিলে চৰকাৰে কোনো দণ্ড বিহিব নোৱাৰে তেনে মুদ্ৰাকে অবিহিত মুদ্ৰা বোলে। উদাহৰণস্বৰূপে বেংকৰ ~~চেক~~ চেক, বিনিময় পত্ৰ আদি অবিহিত মুদ্ৰা।

৩) ~~ক~~ <u>কাগজী মুদ্ৰা</u> :-

কাগজী মুদ্ৰাক চাৰি প্ৰকাৰত ভাগ কৰা হয় —

১) <u>প্ৰতিনিধিত্বমূলক কাগজী মুদ্ৰা</u> :-

চৰকাৰে প্ৰচলন কৰা যিবোৰ ~~কাগজ~~ কাগজী নোটৰ পৰিৱৰ্তে ইয়াতৰ শতকৰা ১০০ ভাগ মূল্যৰ ধাতু

③

জন্য বাবে তাকে প্ৰতিনিধিত্বমূলক কাগজী মুদ্ৰা বোলা হয়।

ii) <u>পৰিৱৰ্তনীয় কাগজী মুদ্ৰা</u>:-

যিবোৰ কাগজী মুদ্ৰা ইচ্ছা কৰিলে মান মুদ্ৰালৈ পৰিৱৰ্তন কৰিব পাৰি বা যিবিলাকৰ সলনি ধাতুৰ মুদ্ৰা পোৱা যায় তেনে মুদ্ৰাক পৰিৱৰ্তনীয় কাগজী মুদ্ৰা বোলে।

iii) <u>অপৰিৱৰ্তনীয় কাগজী মুদ্ৰা</u>:- যিবোৰ কাগজী নোটৰ পৰিৱৰ্তে ধাতুৰ মুদ্ৰা পাব নোৱাৰি বা কেন্দ্ৰীয় বেংকে সেই দায়িত্ব নলয় তাক অপৰিৱৰ্তনীয় কাগজী মুদ্ৰা বোলে।

আদেশ মুদ্ৰা :–

যি মুদ্ৰা চৰকাৰৰ আদেশমতে জনসাধাৰণে গ্ৰহণ কৰে তাক আদেশ মুদ্ৰা বোলে। কাগজী নোট আৰু প্ৰতীক মুদ্ৰাবোৰ আদেশ মুদ্ৰাৰ উদাহৰণ।

(1)

Macroeconomics
Chapter – 3
Money and Banking

Types of Money

1) Metallic Money :- This money is made of a particular metal i.e. gold, silver, copper, nickel etc.

Metallic money is mainly classified under two heads —
a) Standard Money, and
b) Token Money.

a) Standard Money :-

Standard Money is that type of money in case of which the face value of the money is equal to its intrinsic value. For example, money made of gold, silver etc. are standard money.

b) Token Money :-

Token Money is that type of money in case of which face value of the money is higher than its intrinsic value. Money made of inferior and lighter metals such as copper, nickel etc. ~~are~~ example of Token money. At present, the money circulated in India are the examples of Token money. (In India, both coins and Paper currency are Token money).

2) Legal Tender Money :-

Legal tender money is that money which is accepted as a means of payments by the government as well as the people. This type of money has legal sanction behind it. No one can refuse to accept it as a means of payment. For example, coins and paper money circulated in India are legal tender money.

3) Non - legal tender money :-

It is that money which is ordinarily accepted by the people but has no legal sanction behind it. No one can be forced to accept this type of money against his wishes. For example, cheques, bills of exchange are examples of non - legal tender money.

4) Paper money :-

Paper money can be classified under four heads:-

classmate
Date
Page

a) Representative Paper Money :-

This type of paper money is fully ~~backed~~ backed up by gold and silver reserves. Under the system of representative paper money, gold and silver equivalent to the value of paper notes issued were kept in the reserve by monetary authority.

(b) Convertible paper currency:-

It refers to that type of paper money which is convertible into standard coins at the option of the holder.

c) Inconvertible paper currency:-

It refers to that type of ~~mo~~ paper money which is not convertible into Standard coins or metals. Under the system of inconvertible paper money, the monetary authority gives no guarantee to convert the paper notes into coins or other valuable metals. The notes issued under this system are not backed up by ~~any~~ metallic reserves.
The paper notes issued by the Govt. of India during the ~~first~~ second World War were an example of inconvertible

Classmate
Date
Page

(4)

paper money.

d) <u>Fiat Money</u> :- ~~This~~

Fiat money is that type of money which is accepted by the people on the fiat ~~of~~ (order) of the government. ~~Tok~~ Token coins and currency notes are examples of fiat money.